

Ämbetsberättelse vid Stockholms stifts diakon- och prästmöte

Storkyrkan den 16 maj 2022

Inledning

Kära vänner, kära diakoner och präster i Stockholms stift – nu är vi äntligen här! Samlade till diakon- och prästmöte som vi fått skjuta fram, inte en gång utan, två gånger. Men nu händer det och vi samlas här i vår domkyrka, Storkyrkan. Se er omkring på vår vackra domkyrka. Under de här valven har människor samlats i flera hundra år – i livets alla skeden. Idag är det vi, diakoner och präster i Stockholms stift anno 2022 som samlas i domkyrkan.

Jag har kallat er – 143 diakoner i aktiv tjänst och 392 präster i aktiv tjänst – till två dagars överläggningar, två dagar av samråd, samtal och samkväm. Några av er kan inte vara här utan deltar via länk. Ni är också med och en del av oss! Sedan förra diakon- och prästmötet för tre år sedan har 25 diakoner och 36 präster vigts till tjänst. Återväxten är god. Vi har och ska fira gudstjänst tillsammans. Vi ska få ta del av inputs av olika slag, tal och seminarier. Vi ska umgås, snacka, möta varandra, dela fikan, måltider, promenader. När vi klockan fyra imorgon eftermiddag sänder iväg varandra i slutet av sändningsmässan så kommer vi göra det fyllda av glädje, framtidstro, och beslutsamhet att vara kyrka i det landskap och den tid som är vår.

Med oss idag finns mina båda närmaste företrädare, biskop Caroline och biskop Eva. Tack för att ni är här, det betyder mycket för oss att ni är med oss. Till diakon- och prästmötets första dag har jag också bjudit in er, kära pensionerade diakoner och präster. Ni är många, långt över 400 i vårt stift, och cirka 120 av er är här idag. Som pensionärer är ni och fortsätter ni att vara en helt oundgänglig del av vårt stift. Ni är en del av församlingarnas liv och arbete, ni ber för församlingarna och många av er tas också in anspråk som vikarier, på deltid, för inhopp av olika slag. Till er vill jag nu rikta ett varmt och innerligt tack! Tack för allt det ni är och gör i våra församlingar.

Jag vill också säga tack och mycket varmt välkomna till våra gäster som är med här under förmiddagen och lunchen. Vår landshövding, NN. Vi är mycket glada att du är här och lite senare ska du ge oss en hälsning. Varmt välkommen till NN, rektor på Marie Cederschiöld högskola (som tidigare hette Ersta-Sköndal). Även NN, rektor på Enskilda högskolan, skulle varit här men fick sent förhinder. De två högskolor ni leder är utomordentligt viktiga för hela Svenska kyrkan och i synnerhet för Stockholms stift som med våra nästan en miljon medlemmar är det största stiftet i Svenska kyrkan. På de båda högskolor ni leder utbildas diakoner, präster och kyrkomusiker. Många av dem som sitter här i bänkarna har läst stora delar av sin utbildning på de högskolor ni leder. Min vän NN imam i Stockholms moské är här. Jag är glad och tacksam att du är med oss som representant för våra muslimska vänner. Vi som har det gemensamt att vi tror på Gud är en enorm resurs i byggandet av det goda samhället. Sverige, inte minst vår huvudstadsregion, behöver människor som är rotade i en gudstro. Vad fint att också ni är här: NN och NN från Svenska kyrkans Unga i Stockholms stift. Vi är många här som är stolta och glada över den ungdomsrörelse vi har i stiftet tack vare Svenska kyrkans unga. Och ni ska också skicka med oss en hälsning, ett budskap. Varmt välkomna allihop!

Kyrka i nytt landskap

Nu till ämbetsberättelsen. Temat för vårt diakon- och prästmöte är "Kyrka i nytt landskap". Kyrkan har i alla tider och kulturer varit en del av sin samtid och kontext, och eftersom samhällen hela tiden förändras har kyrkan i någon mån alltid varit på väg in i nya landskap. Men det landskap Svenska kyrkan – och inte minst vårt eget fantastiska stift – är på väg in i, skiftar snabbare och på ett mer genomgripande sätt än vad Svenska kyrkan upplevt på mycket länge.

Det nya landskapet började växa fram långt innan vi hörde talas om covid. Däremot har pandemin accentuerat och accelererat vissa aspekter av det nya landskapet, och på så sätt gett oss en knuff in i det nya. Nu pågår dessutom ett förfärligt krig inte långt härifrån. Visste ni att det härifrån domkyrkan är närmare till Mariupol än till Rom? Det är ett nytt säkerhetspolitiskt läge, och det går inte att överblicka ännu hur samhället, landskapet där vi är kyrka, långsiktigt kommer att påverkas av det. För våra systerkyrkor i Ukraina är landskapet fundamentalt förändrat, och en del av våra syskon där har flytt till oss. Runt om i församlingarna har vi på en mängd olika sätt öppnat våra kyrkorum, församlingshem och verksamheter för dem. Liksom vi gjorde för dem som 2015 flydde från kriget i Syrien – oavsett trostillhörighet. För Gud – och därför också vi – gör inte skillnad på människor, som min biskop Eva ofta påminde oss alla om och med sitt liv och gärning som biskop gestaltade.

Om rörelserna

I det nya landskap där vi, tillsammans med många andra, är kallade att vara och gestalta kyrka, så har jag för er beskrivit fyra rörelser. Fyra rörelser som jag tycker mig se i vår kyrka. Rörelser som jag välkomnar och menar att vi – diakoner och präster som ju är nyckelpersoner i kyrkans liv och arbete – ska bejaka, arbeta med och tillsammans utforska.

Och det har vi redan börjat med. För den första delen av det här diakon- och prästmötet har vi ju redan haft. Det var de samtal ni i församlingarna och på stiftskansliet hade kring min föreläsning om de nya landskapet och de fyra rörelserna för ett år sedan. Jag har fått minnesanteckningar från era samtal, från våra 53 församlingar och pastorat. Det är ett stort och intressant material. Tack! Jag har läst det noga. Det har också vår stiftsprost Niclas Blåder gjort och min tidigare adjunkt Maria Bergstrand och stiftsdiakon Lena Bergman. Inom parentes: Lena Bergman är general för hela vårt möte. Det är många som gjort det här mötet möjligt men Lena har som projektledare gjort ett fenomenalt arbete som gjort de här båda dagarna möjliga. Tack Lena! Var för sig och tillsammans har vi analyserat minnesanteckningarna från alla de samtal som förts. Och den analysen ligger till grund för en hel del av det jag strax kommer att säga apropå de fyra rörelserna.

Nu fortsätter diakon- och prästmötet under de här två dagarna då vi gemensamt får fortsätta borra och samtala och fundera över rörelserna. Det gör vi i sammanlagt sexton olika seminarier. Efter lunch fyra seminarier om den första rörelsen, efter kaffet fyra seminarier om den andra rörelsen. Och i morgon åtta seminarier kring den tredje och fjärde rörelsen. Sen till hösten eller nästa vår kommer den tredje och sista delen av diakon- och prästmötet i form av kontraktskonvent där ni under kontraktsprostarnas och kontraktsdiakonernas ledning fångar upp detta, i en eller annan form.

En viktig utgångspunkt för det här tänket och pratet om rörelser är att det är just en rörelse. Det är inte ett antingen-eller, något svartvitt, utan det handlar om en förskjutning, en menar jag nödvändig förskjutning. Inte så att det som vi rör oss från är fel eller helt passé eller något vi ska kasta bort. Men det handlar om en förflyttning, en förskjutning av vårt mindset, vårt sätt att göra saker. Så med hjälp av det material ni bidragit med och utifrån mina egna tankar kommer jag nu säga något om var och en av de fyra rörelserna. Och jag börjar med den första, rörelsen från kontroll till tillit.

Från kontroll till tillit

I församlingarna bejakar vi nu i allt större utsträckning att oförutsägbarhet och kontrollbrist är en del av kyrkans livsvillkor. Vi har inte komplett överblick eller full kontroll, och det är okej. Det är inte ett misslyckande eller tecken på svaghet. I materialet från er finns ett bejakande av den här rörelsen, men samtidigt framgår det att rörelsen från kontroll till tillit på många håll är i sin linda. En församling skriver: "Vi som kyrka behöver finna nya sätt att vara, vara lyhörda, släppa kontrollen och låta oss föras. Att vara kyrka är att dansa tillsammans med Gud och människor." Det framgår att pandemin har accelererat den här rörelsen. Även när pandemin och restriktionerna var som tuffast envisades ni på många håll med att hitta vägar att vara kyrka, fira gudstjänst, utöva diakoni. Det har varit en intensivkurs i att jobba ad hoc, utan karta, och få bädda efter läge. De lärdomarna ska vi ta fasta på.

Materialet från era samtal speglar en stor medvetenhet om vikten av balans. En församling skriver: "Kontroll och tillit är inte varandra uteslutande utan står i relation och kan sägas vara varandras förutsättning. För att tillit ska kunna växa behövs ramar – kontroll och tillsyn – också i framtiden." Jag håller med: kontroll och tillit ska inte ställas mot varandra. Båda behövs. Att det finns kontroll kan vara ett uttryck för tillit, och skapar förutsättningar för tillit. Som en annan församling skriver "kontroll ger mandat och handlingskraft och ligger nära förankring". Precis. det är inte fråga om ett antingen-eller, men här sker och behöver det ske en förskjutning. I många av minnesanteckningarna uttrycks en längtan efter att på ett tydligare sätt röra oss mot ett mer tillitsbaserat sätt att vara kyrka. En församling skriver: "vi ser en tendens i både kyrka, stift och samhälle att den rörliga verkligheten försöker tyglas med skrivna dokument och möten. Vi ser en risk att vi som kyrka organiserar bort både verksamhet och mötet med levande människor."

En upplevd diskrepans

Här finns en upplevd diskrepans, vilket flera församlingar berör. En församling skriver: "Känslan är att det blir mer och mer administrativ och organisatorisk kontroll. Medarbetarna får ökad administrativ börda med olika policys och tidsrapporteringssystem. Detta riskerar att leda till att tilltron till medarbetarnas kompetens minskar, medan tilltron till policys och kontrollsystem ökar." En annan församling skriver: "Samtidigt som vi på lokal nivå rört oss från kontroll till tillit, kan det tyvärr inte sägas gälla stifts- och nationell nivå. Vi upplever här i många fall en motsatt rörelse, från tillit till kontroll, genom alla de olika kontrolldokument vi som lokal församling förväntas producera." Och lite längre fram "(Det finns) en stark rörelse av "förpappring" även i kyrkan från stifts- och nationell nivå. Den blir mycket problematisk för oss som lokal församling, för samtidigt som det ofta betonas att alla administrativa verktyg och rutiner ska frigöra resurser för kärnverksamheten, blir upplevelsen att alla dokument som ska produceras tar tid, pengar, energi, just från kärnverksamheten. Risken är att vi blir duktiga på att räkna människor, men inte att se och möta människor." Ord och inga visor. Tack för den återkopplingen! Den är viktig och jag har hört den från flera av er, inte minst från er kyrkoherdar. Upplevelse av ökad kontroll "uppifrån" tar jag på största allvar. Jag vill att mitt och stiftsstyrelsens och domkapitlets arbete gentemot församlingarna – som i hög grad sker genom stiftskansliets medarbetare – ska präglas av tillit. Samtidigt är även det här en fråga om balans. Mitt, domkapitlets, och stiftsstyrelsens uppdrag är att främja och utöva tillsyn över församlingarnas liv och arbete. I det finns ofrånkomligen också aspekter av kontroll, uppföljning. Men jag hör ert rop om att både stiftsorganisation och nationell nivå behöver beakta balansen mellan kontroll och tillit. Tack för bollen. Jag tar med mig den till styrelsen, domkapitlet och stiftskansliet, och också till biskopsmöte och kyrkomöte

Mitt råd: lita på ert goda omdöme. Det som Jonna Bornemark som är med i eftermiddag talar så mycket om i sina böcker. Lagg mycket möda på församlingsinstruktionen och andra dokument som ni bedömer är viktiga för er. Men nöj er med "good enough"-nivå på alla de andra. Avstå helt från att jobba med policys och diplomerings som faktiskt är frivilliga om ni bedömer att de kostar mer än vad de smakar och att ni ändå kan arbeta med de frågorna. Lita på ert goda omdöme. Som jag skrev

i kallelsen till diakon- och prästmötet. Rörelsen från kontroll till tillit, kan beskrivas som en rörelse *från överblick och paragraf* där vi frågar oss vad vi vet och vad som är korrekt, *till ögonblick och pragmatik* där vi istället frågar oss vad vi ser och vad som bär god frukt. Och tillsammans frågar oss på vilka sätt den heliga Anden, livgiverskan, är i görningen.

Uppföljningsbara mål ger riktning och energi

Jag vill kommentera att ni är flera församlingar som tar upp frågan om statistik och mätbarhet och försiktigt eller mycket tydligt ifrågasätter det. Vi hörde ett exempel på det nyss. En del av församlingens liv och arbete är inte mätbart, lånar sig inte till redovisning i siffror och procent. Utan där behöver vi lita på "varandet", närvaron, det som händer. Jag hörde ett skräckexempel med församlingsbon som frågade kyrkoherden "hur många har kommit till tro här under det gångna året?" Men, samtidigt finns det sånt som går att mäta och därmed kan ge oss indikationer på att vi gör ett bra jobb, är på rätt väg, eller tvärtom kanske ska ändra något. Vi har enorma resurser och ett stort och brett förtroende i samhället. Därför ska vi våga formulera uppföljningsbara mål. Allt går inte att mäta, men en hel del av vårt arbete och våra ansträngningar går faktiskt att följa upp: hur blev det, hur gick det, vad uppnådde vi, vad blev effekten, eftersmaken?

Ny mandatperiod betyder att vi nu börjar komma igång med nästa omgång av församlingsinstruktioner. Ni ligger olika i fas, men några av er ska snart komma igång med det, andra längre fram. Inför nästa omgång av församlingsinstruktion hade vi i domkapitlet nyligen en principiell diskussion kring detta med mål, med att mäta, med uppföljningsbarhet. Vi kom fram till att vi som domkapitel fortsatt vill uppmuntra er att i församlingsinstruktionerna formulera uppföljningsbara mål. Kanske mätbara i siffror eller procent, men inte nödvändigtvis – men uppföljningsbara. Vad blev frukten? För vänner, det finns energi och kraft och glädje i att sätta upp mål, strävansmål. Det kan samla oss i en församling, ge oss fokus, riktning, väcka vår kreativitet och lust och beslutsamhet. Låt oss inte vara rädda att inte nå ända fram eller misslyckas. Det gör vi ibland, so what. Då tar vi nya tag. Ängslan att inte nå våra mål, får inte leda till att vi inte vågar sätta upp mål, ha visioner, tänka stort. Det ska vi göra och det går att göra skillnad. Under visitationerna har jag fått ta del av flera goda exempel på det och det kan många av er ge exempel på: konfirmandarbetet som växer, tillströmning av ideella medarbetare, antalet gudstjänstbesökare slutar minska, fler katekumener och fler aktiva inträden. När vi bestämmer oss för att ta tag i något, satsa, pröva – då blir det skillnad. Så våga sätta uppföljningsbara mål för ert arbete. Att göra det är inte ett uttryck för kontroll, utan tvärtom ett starkt uttryck för tillit. Tillit till att vi med våra ansträngningar tillsammans med den heliga Anden kan göra skillnad. Rörelsen från kontroll till tillit handlar i hög grad också om tro, om att lita på Gud, räkna med Gud – som ju är med oss.

Bikupa

Vi ska ta en kort bikupa. Två och två eller tre och tre. Här är frågan att samtal om: *Vad betyder det för dig i ditt arbete att lita på Gud, att räkna med Gud?* Vi reser oss upp och skakar loss lite grand samtidigt som vi bikupa.

Från självtillräcklighet till beroende

Den andra pågående rörelsen, förskjutningen, är den från självtillräcklighet till beroende. Utifrån era minnesanteckningar och egna reflektioner vill jag lyfta tre olika uttryck för den här rörelsen.

Vi gör det tillsammans med andra goda krafter

Det första uttrycket för rörelsen från självtillräcklighet till beroende är att vi som kyrka – och inte minst vi som företrädar Svenska kyrkan – har påbörjat en helt nödvändig resa där vi i allt större utsträckning förstår oss i församlingarna som beroende av, och i samspel med, andra goda krafter i samhället. Allt hänger inte på Svenska kyrkan. Vi behöver, ja är beroende av andra. En församling skriver: "Vi har en lång erfarenhet av samverkan med myndigheter och organisationer. Det gör att vi

är väl förtrogna med både möjligheterna och svårigheterna som samverkan med andra institutioner innebär.” Generellt har vi lång erfarenhet av samverkan med aktörer inom offentlig sektor som socialtjänst, skola, polis och kommun. Nu pågår en breddning av våra samarbeten så att vi i allt större utsträckning utforskar samarbeten med andra lokala civilsamhällesaktörer som föreningar, näringsidkare, idrotten och andra trossamfund. På ett teologiskt plan speglar det här behovandet och beroendet av andra goda krafter en insikt om att vi i församlingen, eller hela Svenska kyrkan för den delen, inte på egen hand kan utbreda Guds rike utan är infogad i Guds mission – Missio Dei – som är större än kyrkan. Den heliga Anden verkar långt utanför våra väggar och sammanhang.

Samarbetet med andra aktörer – oavsett om de är offentliga eller civila – har sina utmaningar. En församling skriver: ”Vi har insett hur personbundna relationerna med (andra organisationer och myndigheter) är. Om en chef byts ut riskerar samarbetet att avbrytas.” En annan församling skriver: ”Det har blivit svårare att arbeta med institutioner i samhället. Medarbetare byts ut och samarbete är idag mer baserat på personliga relationer än institutionella relationer.” En annan utmaning som framkommer är att vi är ganska ovana vid att verka på andras arenor. Vi är bekvämast med att saker sker i våra lokaler, på våra premisser, så att vi har kontroll. Men samtidigt, på frågan om vilka andra rörelser ni ser, svarar en församling att den rör sig mer och mer *ut* från församlingens lokaler. Ja, det kan kännas ovant att på allvar behöva och vara beroende av andra, men det är en förskjutning av vårt sätt att förhålla oss till andra som vi behöver göra.

Andra behöver också oss. När flyktingarna från Ukraina började komma kontaktade Länsstyrelsen oss och bad om namn på en kontaktperson i varje församling. Och innan Svenska kyrkan hade bett om det fick vi nationellt flera miljoner av staten för att stötta vårt arbete med flyktingarna. Och bara häromdagen fick jag en inbjudan från Sven-Erik Österberg, vår landshövding, till ett seminarium om ”Frivilliga krafter i samhällets tjänst”. I den engelskspråkiga världen talar man om *faith capital* på motsvarande sätt som socialt kapital. D v s att staten och det offentliga samhället betraktar – eller *borde* betrakta – troende människor som en viktig resurs i samhället. Ett samhälle med få troende människor, med lågt *faith capital*, är ett fattigt och sårbart samhälle som är mycket sämre rustat att stå emot påfrestningar av olika slag. *Faith capital* gör samhället resiliert. När andra aktörer som staten och myndigheter vänder sig till oss så är det alltså inte bara våra personella och ekonomiska resurser som efterfrågas, utan de tidlösa berättelser och trosföreställningar på vilka kyrkan vilar, har sina rötter i. Samhället behöver det stora nätverk av troende människor som bär på och drivs av *tron förankrade* övertygelser om vad som är ett gott och rättvist samhälle.

Vi gör det tillsammans

Ett andra uttryck för rörelsen från självtillräcklighet till beroende sammanfattas i den oneliner jag ofta upprepar: vi gör det tillsammans. Ingen församling/pastorat – oavsett storlek – är en ö, ensam. I en episkopal kyrka hänger vi ofrånkomligen samman, hör vi ihop, behöver vi varandra, är vi faktiskt beroende av varandra. ”Lider en kroppsdel, så lider också alla de andra. Blir en del hedrad, så gläder sig också alla de andra” (1 Kor 12:26), skriver Paulus om Kristi kropp, en av NT’s främsta bilder för att beskriva kyrkan och den enskilda församlingen. En kropp, många delar, vi är ömsesidigt beroende.

Därför är framtiden för vårt stift att stärka samverkan och samarbeten mellan våra församlingar. Vi behöver lära av varandra, generöst dela med oss av både framgångar och motgångar, prestigelöst be om råd och vägledning, hälsa på varandra, göra studiebesök, skapa informella nätverk. Ni kyrkoherdar ska fortsätta att i era kyrkoherdekollegier odla prestigelöshet och skratt, våga be om hjälp och vara sårbara. ”När jag är svag, då är jag stark”, säger Paulus (2 Kor 12:10). Samma sak i era diakon- och prästkollegier. Odla den goda kollegialiteten. Det ger oss vingar, gemensamma vingar. Att behöva varandra är inte svaghet, utan liv och styrka.

Ett konkret uttryck för att vi gör det tillsammans är att vi på flera håll i vårt stift behöver överväga indelningsändringar. Kyrkan är till sitt väsen lokal, kyrkan är sina relationer. Syftet med

indelningsändringar är därför att stärka förutsättningarna, för den lokala kyrkan att blomstra och ha livskraft. Då kan bildandet av ett pastorat eller en storförsamling vara en hjälp att åstadkomma det. Men – och det här är centralt och något jag alltid påpekar i de här sammanhangen – ett pastorat eller en storförsamling är inget mer – och får inte bli något mer – än en samarbetsform, ett verktyg som främjar livet i de lokala kyrkorna, för det är i församlingarna det händer.

Ideellt medarbetarskap är en avgörande framtidsfråga

Det tredje uttrycket för rörelsen från självtillräcklighet till beroende är frågan om ideellt medarbetarskap, ideellt bärarskap. I princip alla församlingar skriver om detta med ideella, volontärer, frivilliga. Och det gläder mig. Detta med idealitet är något som jag lyfter vid mina visitationer. De vet de sex och en halv församlingar som jag visiterat sen i höstas. Detta är en nämligen en avgörande framtidsfråga för Svenska kyrkan och här, vänner, har vi mycket att göra, vilket ni också uttrycker. En församling skriver: "Under de senaste 20 åren har församlingarnas personalstyrkor växt. Har detta bidragit till en allt större maktförskjutning och kontroll, då "proffsen" i allt större utsträckning har fått ta över?" Och en annan församling konstaterar: "Vi har anställt personal till allt fler arbetsuppgifter och på så sätt trängt undan våra ideella medarbetare." Detta är en utveckling som behöver backa tillbaka ifrån. Att skapa rum för fleras delaktighet och bärande av församlingslivet handlar inte om att vi ska stoppa ideella medarbetare i hålen när vi anställda blir färre, utan det handlar om att få igång Kristi kropp. Församlingen som, som sagt i NT liknas vid en kropp med många, många delar som alla behövs, också de svagaste och mest oansenliga. En församling skriver: "Det behövs en djupare teologisk reflektion om församlingssyn, på vilket sätt församlingen gestaltar Kristi kropp. Detta är inte nödvändigtvis relaterat till en krympande ekonomi snarare till frågor om församlingens väsen." Just så.

Rörelsen mot större beroende förutsätter en delvis förändrad syn på både anställda och ideella medarbetare. En församling skriver: "När det gäller volontärer har vi börjat ställa oss frågan om vi som personal ska göra verksamheten med hjälp av volontärer eller om det snarare ska vara volontärerna som gör verksamheten och vi som personal som coachar och utbildar dem." Den anställda medarbetaren som möjliggörare, som samordnare, snarare än den som alltid själv står i centrum som utförare. Andra församlingar talar om vikten av att bemyndiga volontärerna, ge dem inflytande och mandat att påverka.

Flera av er uttrycker en insikt om att ett utvecklat och breddat ideellt medarbetarskap kräver mycket arbete: organisation, utbildning, planering. En församling skriver: "En iakttagelse som riskerar att negligeras är det arbete som krävs för en alltmer omfattande ideell del i församlingsarbetet. Från att tidigare ha en eller ett fåtal ansvariga för volontärbetet kommer framtiden att medföra att de volontära krafterna är hela församlingens angelägenhet och utmaning." En annan skriver: "Vi har insett att tiden är förbi då allt kunde göras med pengar, nu behöver vi göra allt med människor. Den individualism som kännetecknar samhället gör dock att människor i första hand vill göra sådant som känns relevant och viktigt för dem. Hur koordinerar vi som kyrka dessa önskemål med våra behovs? I vår församling kämpar vi med dessa frågor och har inget svar." För att ideellt engagemang ska växa och bestå över tid behöver de ideella ges inflytande och makt. Det visar forskning på idealitet. Det kräver mod och prestigelöshet från oss anställda. En församling frågar sig: "Är vi tillräckligt inlyssnande och prestigelösa i vårt ledarskap i att rusta frivilliga". Ja, hur mycket kontroll och mandat och inflytande är vi och de förtroendevalda beredda att släppa för att ideellt engagemang och arbete ska bli en större del av församlingens liv och arbete? Från självtillräcklighet till beroende.

Från att ta för givet till att berätta

Den tredje rörelsen handlar om att vi behöver röra oss från att ta för givet till att berätta. Från att ta för givet att de vi möter är förtrodda med kristen tro. Vid diakon- och prästmötet för tre år sedan sa biskop Eva: "Lärandet och undervisningen står fram som den stora utmaningen. Många fler har inte en aning om vad kristen tro är, än mindre kunskap om de stora berättelserna i Bibeln eller om psalmer som kan bära i livets svårare stunder. Här har vi den verkligt stora utmaningen. (...) vi måste själva ta ansvar för kristendomsundervisningen. Ingen annan kommer att göra det åt oss."

När jag prästvigdes för snart trettio år sedan så var diakoni en verksamhetsgren i församlingsarbetet, en tårtbit som diakonen hade ansvar för. Idag tänker vi inte längre så utan diakoni är något som ska genomsyra allt vi gör. Diakonerna har ett särskilt ansvar, men det är allas vårt ansvar att församlingen präglas av ett diakonalt förhållningssätt. Samma resa behöver vi göra med lärande och undervisning. Det kan inte begränsas till vissa bestämda verksamheter, utan behöver vara en dimension av allt vi gör. På samma sätt som vi utvecklat ett diakonalt förhållningssätt i allt vi gör behöver vi nu utveckla ett lärande och undervisande förhållningssätt. Lära när tillfälle ges. Berätta, dela!

Tre viktiga utgångspunkter

Det finns några viktiga utgångspunkter för detta som flera församlingar lyfter fram i era svar. Det första är att människor naturligtvis inte är tomma blad, utan har erfarenheter av Gud och det heliga och en mängd livserfarenhet. När du som präst, till exempel, kommer hem till några för ett dopsamtal så kommer du inte dit med Gud. Gud är redan där och är redan en del av de människornas liv. Men i mötet kan ni gemensamt utforska det och det du *kommer* med är språk, erfarenhet och kunskap att dela med dig av. En andra utgångspunkt är att vi i uppdraget att lära och undervisa behöver utgå från människors erfarenheter, frågor. Här är delandet och lyssnandet helt centralt. Som en församling skriver: "Vi ska möta varje människa med nyfikenhet och respekt, den konkreta livssituationen är utgångspunkten för undervisningen och berättandet. I berättandet ligger vår stora möjlighet och styrka i det nya landskapet." En tredje utgångspunkt är att människor är olika och att lärande och undervisning därför måste ta sig många olika former. Som en församling skriver: "Vi är olika och på olika platser i livet och behöver olika ingångar i den kristna tron. Det är inte "one size fits all" som gäller. Kärnan och stjärnan är Kristus, men vägen till tron tar olika vägar. Det kollektiva och det individuella måste få vandra sida vid sida." Eller som en annan församling skriver behöver vi "utgå från rörelsen upplevelse först – tron sen, med ett grundantagande att varje människa inom sig bär på en latent eller outtalad gudserfarenhet och därmed en andlig potential." Amen!

Konkreta exempel på hur vi kan berätta

Med de här utgångspunkterna i ryggmärgen, hur tar vi oss då an detta med lärande och undervisning? Hur kan vi konkret röra oss från att ta för givet och låta allting vara outtalat, till att mer framåtlutat och glatt berätta och dela. Som Petrus och Johannes säger "Vi kan inte tiga med vad vi sett och hört." (Apg 4:20) Vi kan inte låta bli att dela detta för det här är så bra grejer.

Många av er lyfter fram vikten av att lära och undervisa på många olika sätt, olika "språk". Flera lyfter t ex fram att våra riter och symboler har en mycket öppen och undervisande potential som vi kan använda oss mer av. Andra församlingar betonar att kyrkorummen och andra delar av det levande kulturarvet är en enorm men underutnyttjad resurs i vårt uppdrag att undervisa och lära: konsten, musiken, psalmerna, artefakterna. I biskopsbrevet om lärande och undervisning "*och lär dem*" finns ett kapitel som beskriver olika former, olika vägar till lärande: estetiskt lärande, mystagogiskt lärande, biografiskt lärande, symboliskt lärande, anamnetiskt lärande med flera. Och det praktiska lärandet som flera av er berör: alltså när vi blir förtrodda med något och lär oss genom att göra det, öva det, praktisera det. T ex bön och meditation, och fira gudstjänst.

Många av er uttrycker en ambition att ta bättre vara på de många kontaktytor ni redan har i församlingarna: föräldrar till körsångare och konfirmander, körsångarna själva, föräldrar i öppna verksamheter. Ett par församlingar berättar att de ger föräldrarna stöd i att prata om Gud med sina barn och uppmuntrar dem att be "Gud som haver". Flera av er lyfter fram vikten av att ta vara på mötena i samband med kyrkliga handlingar. Att se både dopsamtalet och samtalet inför en begravning som tillfällen för lärande och undervisning. Samtalen inför kyrkliga handlingar är en fantastisk möjlighet till andliga, existentiella samtal. Klara inte av dem samtalen så snabbt som möjligt, och verkligen inte på telefon, utan ta vara på den möjligheten. Även själva dopgudstjänsten och de andra kyrkliga handlingarna är tillfällen för lärande och undervisning.

Fördjupning bland oss anställda

En sak som slagit mig är att flera församlingar lyfter fram att det finns ett behov bland oss anställda själva att få fördjupa oss, samtala om tro, dela med varandra. I våra arbetsgemenskaper. På frågan vilka andra rörelser ni ser så är det några församlingar som ser en rörelse mot inre sekularisering bland oss och andra som företräder Svenska kyrkan. Även när det gäller oss själva måste vi röra oss från att ta för givet att alla ju vet och kan och har ett blomstrande andaktsliv. Så är det ju inte, utan vi behöver också stödja varandra i att växa, fördjupas, bottna. Det är en längtan att ta fasta på. Faktum är att fyra, fem församlingar på frågan om viktiga vägval framåt nämner vikten av de anställdas egen fördjupning. Det är något för er att gemensamt ta ansvar för, i synnerhet ni kyrkoherdar.

Jesus som pedagog

I vårt lärande och undervisande kan vi hämta inspiration från pedagogen Jesus. Hans lärande och undervisning tog sig många uttryck och var kontextuellt lyhört. Han var i rörelse och mötte människor där de var: fysiskt geografiskt, men också där de befann sig som människor. I sin undervisning relaterade Jesus till människors verklighet, kontext och förkunskaper. I sin undervisning använde han anknytningspunkter som funkade för de människor han mötte: metaforer, bilder, liknelser och jämförelser som talade till dem han mötte. Som utgick från deras förståelse, erfarenheter och världsbild. Jesus lärde och undervisade på olika sätt: genom att tala inför människor (t ex Bergspredikan), genom att samtala med individer eller grupper av människor (många samtal finns ju bevarade till oss). Inte minst undervisade och lärde Jesus genom det han gjorde, hur han mötte människor, de normer han i handling bröt, de platser han valde att besöka. I sin undervisning var Jesus inte rädd att sticka ut hakan, han var inte alltid bekväm eller smidig, kittlade inte alltid åhörarnas öron. Hans ambition verkar inte heller ha varit att alla alltid skulle förstå allt han sa på en gång. Allt var inte lättillgängligt. Ja, vi har mycket att lära och inspireras av från Jesus som pedagog.

Att låta Bibeln vara uppslagen

Gud har på ett unikt sätt valt att uppenbara sig i Jesus Kristus och i Bibeln. Gud talar och Guds ord når oss också på otaliga andra sätt: konst, musik, drömmar, människor, ingivelser o s v, men Bibeln har en särställning som Guds ord. Bibelns berättelser, dess innehåll, psalmerna, livsödena, bönerna, poesin, de fyra evangelierna, människorna, breven – är ovärderliga källor att ständigt återvända till, dricka ur, förhålla oss till, låta oss vägledas, utmanas och inspireras av. Flera församlingar talar om Bibeln och om vikten av att ge de bibliska berättelserna vidare. Det kan inte nog understrykas, och jag vill uppmana er att skapa fler forum och arenor för människor att tillsammans läsa och utforska Bibeln. För att ge dem och oss själva hjälp att upptäcka hur Bibeln är Guds levande ord till oss idag. Idag är det påfallande ont om sådana möjligheter i våra församlingar. I mitt biskopsvapen finns en stiliserad uppslagen Bibel. Det är en påminnelse till mig själv och till er och alla som ser det, att låta Bibeln vara uppslagen, öppen, så att vi unnar oss – enskilt och tillsammans – att läsa den och leva med den.

Från att tala om den grundläggande uppgiften till att fokusera på syftet

Den fjärde rörelsen är den från att tala om den grundläggande uppgiften – GUDM – till att fokusera på syftet. Den rörelsen kommer jag säga minst om. Det är en rörelse som väcker starkt gensvar. Många av er känner igen att vi lagt mycket tid och kraft på att diskutera GUDM så till den grad att syftet hamnat i skymundan. Minnesanteckningarna från era samtal vittnar om att vi på bred front har en längtan efter att få samtala och fundera mer över syftet med våra ansträngningar. En församling skriver: "Svaret på frågan "Varför?" är det som ger oss riktning, det är syftet som ska vara vår stjärna och kärna." En annan församling berättar att dokumentet *Vägledning för diakoni* varit ett bra verktyg för att prata om och fokusera på syftet. Ja, varför finns vi som lokal kyrka på den här platsen? Vad är syftet med det vi gör? Vad är det viktigaste bland allt det angelägna? Den sortens samtal vill jag uppmuntra er till att föra i församlingarna, bland anställda men också med förtroendevalda. På frågan vilka vägval som blir viktiga för er framåt så är det många av er som svarar "att prioritera". Som jag sa i mitt tal i samband med domkapitelvalet i november: var inte sentimental, våga prioritera, vi kan inte bara addera. Jag talade då också om tre frågor att ställa sig: vad vill vi lämna, vad vill vi bevara, vad vill vi utforska/utveckla vidare? Det är frågor att hålla levande i församlingen i arbetet med att prioritera och göra val. Fråga er vad som bär frukt, var är Gud i görningen?

Avslutning och tack

Kära diakoner och präster. Tack för ert goda arbete, för allt engagemang. Det vilar ett stort ansvar på våra axlar. Stockholms stift består av 950 000 medlemmar, nästan en miljon människor. Och det är vi som är här i domkyrkan, och ni på länk, som är diakoner och präster åt alla de människorna. Vår kallelse är att tjäna dem och att – som det står i ett av vigningslöftena vi nyss förnyade – "leva så bland människor att vi blir vittnen om Guds kärlek och försoningens hemlighet". Och det gör vi – som det står i ett av de andra vigningslöftena "med Kristus som förebild".

Stockholms stift är fantastiskt. Som biskop har jag under mina 2½ år fått lära känna vårt stift på ett fördjupat sätt. Och det fyller mig med sådan ödmjukhet och respekt för allt det viktiga, värdefulla, många gånger livsförvandlande, arbete som sker i församlingarna, inom institutionssjälavården, på sjukhus, fängelser och häkten, inom försvarsmakt, på stiftskansliet och i andra sammanhang. Det är en stor heder och stolthet att få vara biskop i vårt stift. Jag ser ljus på framtiden för kristen tro i Sverige, och jag tror att Svenska kyrkan – inte minst vårt stift – går en annorlunda men ljus framtid till mötes. Vi gör det tillsammans. Tack för att ni lyssnat!